

figyelőszolgálat

Ebben a rovatban folyamatosan közöljük a külföldi szaklapok műszaki könyvtárakat érdeklő folyóiratcikkeit, továbbá a könyvtártudományi és dokumentációval foglalkozó szakönyvek ismertetését.

+

K Ö N Y V S Z E M L E

778.14

LUTHER, Frederic: Microfilm. A history 1839-1900. Maryland. 1959. The National Microfilm Association. 195 p.

DAVY, AMPERE, VOLTA és WATT idejében egymástól függetlenül egy angol optikus /J.B. DANCER 1812-1887/ és egy francia fényképész /René DAGRON 1819-1900/ kezd foglalkozni először a mikrofényképezéssel.

Időben először DANCER ér el eredményeket, aki Liverpoolban 1839-ben 160:1 arányú kicsinyítéssel egyesíti a mikroszkópot és a fényképezést. /50.8 cm hosszúságú dokumentumot 3.17 mm-re kicsinyítve fényképez daguerrotype eljárással, s a felvételt 100-szoros nagyításu mikroszkópon keresztül olvassa le./ Később Manchesterben folytatja kísérleteit, amelyre a "The Photographic Journal" 1854-ben használja először a "microphotograph" - mikrofénykép, mikrofotó - kifejezést. DANCER mikrofotóit 1857-ben Párizsban is bemutatják.

A francia R. DAGRON 1859. június 21-én szabadalmaztatja /France No 23115/ a világon először a mikrofilm-fényképezést. Un. "mikroszkóp bizsuk" gyártását kezdi meg, amikor is nézőkéssel ellátott lapnyonokat, papírvágó késeket, kitűzhető csecsebecségeket hoz forgalomba, amelyekben tájképeket és híres embereket stb. ábrázoló mikrofilmeket helyezett el. 1861-ben bejelenti, hogy nem tekinti magát a mikrofényképezés feltalálójának, csak a mikrokópiák és az ékszerekbe foglalt nézőkék kombinációja megteremtőjének. 1862-ben a londoni, majd 1867-ben a párizsi világkiállításon is nagy sikert arat csecsebecséivel. Fokozatosan iparrá fejleszti a mikrofényképezést.

A mikrofényképezés történetének legérdekesebb korszaka szintén R. DAGRON nevéhez fűződik. A porosz-francia háború során ugyanis 1870. szeptember 18-án Párizst körülzárják a porosz seregek és ekkor DAGRON különleges megbízatást kap. A "Niepce" elnevezésű léggömbbel november 12-én 800 méter magasságban elhagyja az ostromlott Párizst és segédjével, valamint különböző fotó-felszereléseivel kalandos uton jut el Toursba, a Gambetta kormány székhelyére. Itt állítja fel a francia

posta megbizásából műhelyét, ahol eljárását állandóan tökéletesítve a Párizsba továbbítandó üzenetekről, hivatalos és magánlevelekről mikrofelvételeket készít, amit azután postagalambok visznek a hírszomjas fővárosba. Az 1871. jan. 21-én induló postagalambok DAGRON műhelyéből már egvenként 20 filmkockát visznek a szárnyuk alatt, ezeken 60-80 ezer üzenettel. Nem egészen 8 hét alatt ezen az uton 2 és fél millió sürgönyt továbbítanak ezen az uton Párizsba. /Közte a francia hivatalos lap: a Journal Officiel és a londoni The Times példányainak kicsinyített szövegét is./ Párizsban ezeket a filmeket a falra vetítik, ahonnan 4 leíró kézzel másolja a szöveget, s ezt azután "galambposta" megjelöléssel kézbesítik a címzetteknek. Párizs kapitulációja /1871. január 28./ után DAGRON és segédje a tulfeszített munkától kimerülten, betegesen esnek ágynak.

Később DAGRON visszatér Párizsba és folytatja munkáját. Mikrofilmezi egy biztosító társaság teljes irattárát, megírja a galambposta történetét, 1873-ban szabadalmaztat egy mikrofilmnézőt a hadsereg vezérkari tisztjei részére stb.

A mikrofényképezés ettől az időtől kezdve egyre szélesebb körben nyer alkalmazást a könyvtári gyakorlatban is. Mikronyomatokat /mikrofilm - matrica - nyomás/ első ízben Georges SAMONI, a szentpétervári Cári Hivatal fényképésze készít. Eljárását az 1872-ben megjelent Handbuch der Heliographie című könyvében írja le.

B.S.

02+002:69

Építésügyi Dokumentációs Tájékoztató. Az ÉDOK módszertani kiadványsorozata. Bp. 1961.jun. 1.sz.

Néhány megelőző kisebb terjedelmű és célkitűzésű próbálkozás után az Építésügyi Dokumentációs Iroda /ÉDOK/ - az építésügyi műszaki könyvtárak hálózati alközpontja - ez év júniusában végleges formájában adta ki módszertani kiadványsorozatának első számát "Építésügyi Dokumentációs Tájékoztató" címen. A tetszetős külsőben, 250 példányban 44 oldalon megjelent első szám "Beköszöntő"-je a sorozat céljávául "az építőipari és építőanyagipari műszaki propaganda és tájékoztatás szervezeti és technikai" kérdéseiről való tájékoztatást tűzi ki. Ez a célkitűzés igen széleskörű és mindenképpen helyeselhető, csak - mivel magából a kiadványból sem derül ki - kérdéses, hogy az egyes vállalatokon belül kikhez jut el és hogyan töltheti be feladatát. /Ezzel csupán a terjesztés és hasznosítás megszervezésének fontosságát kívánjuk hangsúlyozni./

A magunk részéről az Építésügyi Minisztériumhoz tartozó tervező- és kutatóintézetek, valamint vállalatok műszaki könyvtárosaival és dokumentalistáival szempontjából a kiadványsorozatot olyan értékes kezdeményezésnek tartjuk, amely a Műszaki Könyvtárosok Tájékoztatója mellett, annak a műszaki könyvtárügyre és dokumentációra vonatkozó általános érvényű közleményeit egészíti ki az építőipari és építőa-

nyagipari szakkönyvtárügy és dokumentáció speciális és részletes híreivel, ismertetőivel, alközponti utasításaival és irányelveivel. A lap tartalmi összeállítása ebből a szempontból tekintve igen használható. Cikkeket közöl az építésügyi szakszervezeti és műszaki könyvtárhálózat együttműködéséről; a csongrád megyei könyvtárban tartott ankétról; a szovjet központi építésügyi szakkönyvtárról; a csehszlovák építőiparban folyó műszaki-gazdasági tájékoztatásról; a budapesti ipari vásár építőipari kiállításáról; az ÉDOK dokumentációs szolgáltatásairól; a Mozgóképforgalmazási Vállalat szakmai ismeretterjesztő filmjeiről stb. Közli az ÉDOK közelmúltban elkészült fordításainak és bibliográfiáinak valamint az EM vállalatok legújabb devizás könyvbeszerzéseinek jegyzékét stb.

A tartalom a lap terjedelméhez mérten tulságosan is gazdag, a cikkek némelyike így csupán általános megállapításokra szorítkozhat, pedig az egyes témák részletesebb ismertetést is indokoltá tettek volna. Ez azonban nem teszi vitathatóvá az első alközponti tájékoztató érdemeit.

Mivel azonban az első szám "Beköszöntő"-je javaslatokat és bírálatokat is kér, az alábbiakban néhány észrevételt vetünk fel. A lap címét /Építésügyi Dokumentációs Tájékoztató/ kissé megtévesztőnek tartjuk, hiszen nem dokumentációs kiadványról van szó, hanem az építésügyi dokumentáció és információ területén dolgozó könyvtárosok, fordítók, dokumentalisták és a műszaki propagandában érdekelt vállalati és társadalmi aktívák módszertani tájékoztatásáról /mint ahogy azt az alcím ill. a sorozati cím helyesen állapítja meg./ Helyes volna kialakítani a kiadványsorozatot állandó rovatait és ezt a lapon belül és a tartalomjegyzékben is jól kiemelve elkülöníteni. /Az első számban ugyanis az ilyen jellegű közlemények - pl. fordítások, bibliográfiák jegyzéke stb. - nem emelkednek ki az általános közlemények közül./ Különösen értékesnek tartjuk, hogy a Tájékoztató az építésügyi dokumentációs hálózat dolgozóinak műszaki ismereteket is kíván nyújtani. /Lásd "Az építőipar bemutatója az idei vásáron" c. cikket./ Javasoljuk erre nézve hosszulejáratu program kidolgozását, a felvetett kérdések kiegészítését bizonyos könyvismereti, bibliográfiai résszel, nehogy az ilyen jellegű cikkek megálljanak az általános, címszerű felsorolásoknál, megállapításoknál. A tartalomjegyzék elhelyezése kissé szokatlan, nem található sem a lap elején, sem a végén, hanem a vége előtt. A következő /44./ oldalra "Könyvismertetések"-et jelez, de ott csupán egy könyvről találunk leírást, ellenben ugyanilyen ismertetés van eldugva a 11. és 38. oldalakon is. Bizonyos ellentétek és sajtóhibák is felfedezhetők az első szám különböző helyein. Az építőipari osztályozó rendszereket taglaló cikk pl. az ABC - amit "Abridged Building Classification" helyett "a Bridget Building Classification"-nek nevez el. - "Eredendő fogyatékoságai"-ról beszél, s ugyanakkor a lap más helyén alkalmazását "nyomatékosan ajánlja" ill. "elengedhetetlen"-nek nevezi. Tudjuk, hogy ez az ellentmondás csak látszólagos, de bővebb indokolást kívánt volna. Az építésügyi dokumentáció szolgáltatásainak felsorolásából kimaradtak az OMK központi szolgáltatásai. Ezt még akkor is hiányoljuk, ha az ismertetés csak az ÉDOK ilyen irányú kiadványait kívánta felsorolni.

Az első szám kezdeti hibái mellett is összességében igen bizta-

tó. Mutatja, hogy az ÉDOK módszertani irányítása tovább bővül, és ezzel a kiadványsorozatával is hathatósan hozzájárul az építésügyi hálózat munkájának további fejlesztéséhez. A műszaki termelési hálózat többi alközpontjai az ÉDOK kezdeményezésének tapasztalatait hasznosan alkalmazhatják saját munkájukban is.

B.S.

002.001.1:659.25.001.1:001.4

A dokumentáció, az információ és a tájékoztatás fogalma: Terminológiai vita Bp. 1961, OSZK Könyvtartudományi és Módszertani Központ. 72.p.

A dokumentáció területén igen sok fogalom tartalma, jelentése tisztázatlan /nem kivétel ez alól maga a "dokumentáció" kifejezés sem!/, s emiatt a szakirodalomban meglehetősen nagy a terminológiai zűrzavar. Ezért örömmel üdvözölhetünk minden olyan kísérletet, amely a fogalmak tisztázására, a terminológiai zavar megszüntetésére irányul. A terminológia tisztázásához az első lépés a fogalmak jelentésére, tartalmi jegyeire vonatkozó ellentétes vagy eltérő nézetek egymás mellé állítása; a következő lépés pedig az összezsapó nézetek alapján egységes állásfoglalás és tartalmi meghatározás kialakítása, megállapítása.

Ezt a kétlépést egyszerre teszi meg az OSZK-KMK kiadványa, amely Joseph KOBLITZ-nak a Dokumentation c. folyóirat 1959. évi 1. számában megjelent, Dokumentation und Information c. címről kialakult vita egy részét, s az ebből leszűrhető terminológiai tanulságokat, következtetéseket, javaslatokat ismerteti.

KOBLITZ említett cikkén kívül POLZOVICS Iván: Dokumentáció és Információ c. vita-tanulmányát, és KOBLITZ erre adott válaszát közli a füzet. E három tanulmány alapján, s ezek gondolatait tovább elemelve POLZOVICS Iván a füzet bevezetőjében újabb észrevételeket és megfontolásokat tesz a dokumentáció, információ és tájékoztatás fogalmának, tartalmi elemeinek tisztázására, s e kifejezéseknek az általa javasolt értelemben való használatára.

A KMK azzal a céllal adta ki ezt a terminológiai füzetet, hogy "többféle terminológiai felfogás ismertetésével, s az idevágó szakirodalmi vita bemutatásával alapot szolgáltasson a magyar dokumentációs szakterminológia néhány alapvető meghatározásának kidolgozásához."

A KMK hangsúlyozza, hogy a füzet tartalmát "vitaanyagnak tekinti, nem pedig a véglegesnek mondható, kialakult magyar szóhasználat lerögzítésének."

Gy.P.

BALÁZS Sándor: A Nemzetközi Dokumentációs Szövetség /FID/.
Bp. 1961. Országos Könyvtárügyi Tanács, 77 p.

Ahhoz, hogy a magyar tudományos könyvtárak és a különböző hálózatok könyvtári és dokumentációs munkakörben dolgozó munkatársai tisztában legyenek a dokumentáció alapvető problematikájával, kapcsolataival és jövőbeli feladataival, feltétlenül meg kell alaposan ismerkedniük azzal a nemzetközi testülettel, amely az egyetlen teljesértékű és a dokumentáció egészére kiterjedő, átfogó nemzetközi szervezet. Ezt a célt szolgálja ez a kiadvány, amikor bemutatja a FID /Fédération Internationale de Documentation/ kialakulását, jelenlegi szervezetét és problematikáját, és - ezen belül - az érdeklődő hazai szakemberek részére különös részletességgel foglalkozik a szövetség és Magyarország kapcsolatával, az együttműködés kölcsönös eredményeivel és követelményeivel.

A kiadvány végigvezet a FID egész történetén attól kezdve, amikor az 1895. szeptember 2-1 brüsszeli nemzetközi bibliográfiai kongresszuson a "dokumentáció atyjai" megalakították a mai FID jogelődjét, a Nemzetközi Bibliográfiai Intézetet, amelynek célja elsősorban "az emberi szellemi termékek gyűjtésének, feldolgozásának, osztályozásának és leírásának haladását előmozdítani" - volt. Ismerteti az Intézet munkásságának eredményeit, a dokumentációs feladatok előretörését és ennek kapcsán az 1931. és 1938. évi szervezeti változásokat, majd a második világháború okozta széthullás után az együttműködés újra alakítását, a FID nemzetközi méreteiben való fejlődését. Közli az 1959-ben végleges formájában közzétett alapszabályokat és a FID szervezeti felépítését is.

Magyarország 1937-ben került, de viszonylag gyakran váltakozó intézmények révén kapcsolódott, nemzeti tagként a szövetséghez. Mint ilyen, feladata kettős: 1. a FID munkájának támogatása; 2. ennek munkája, javaslatai és tapasztalatai hazai felhasználásának elősegítése.

A FID ma már a szocialista országokkal karöltve, tervszerűen dolgozik. Napjaink következő nagy változása a FID életében az, hogy feladatát a jövőben már nem láthatja el teljesen önkéntes és amatőr alapon, de modernizálnia kell munkájának tartalmi részét is. A legfontosabb kérdések, amelyekkel foglalkoznia kell, többek között a primer és szekunder kiadványok, a gépi válogatás, a másoló és sokszorosító eljárások, a dokumentalisták képzése, az osztályozás és a nyelvi kérdések. Elsőrendű feladata azonban a jövőben is mindenkor a dokumentációs szolgáltatások terjesztése és hasznosítása.

Az értékes kiadványt 325 adatos bibliográfia egészíti ki.

Dzs

FABINYI Rudolf: Az irodalmi dokumentáció hatékonysága /a növényvédelem példáján/. Bp. 1961. OMgK. 66 p. /Az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ közleményei 4./

A mezőgazdasági dokumentáció feladata a kutatás szakirodalmi igényeinek kielégítésén kívül a mezőgazdasági nagyüzemek gyakorlati kérdéseinek megoldására vonatkozó dokumentációs módszerek kialakítása is. A könyvtári és dokumentációs tájékoztatás hatása többirányú, de viszonylag lassabban ható, mint műszaki területen. A gazdasági eredmények vizsgálatára is másfajta módszerek szükségesek.

A magyar mezőgazdaságot évenként több milliárd forint veszteség éri abból, hogy a kártevők és kórokozók a növénytermelésben évi 20-30 százalékos kárt okoznak. A növényvédelmi dokumentáció eredménye ennek a számnak fokozatos csökkentésében jelentkezik. Az OMgK dokumentációs szolgáltatásai ezirányú hatékonyságának megállapítására 77 kérdőívet bocsátott ki kutatóintézetek, főiskolák, közigazgatási szervek, vállalatok, laboratóriumok stb. részére. /A kérdőív 5 tudományos és 6 gyakorlati jellegű kérdésre kért választ./ A 35 százalékos eredményt /27 választ/ hozó felmérésből megállapítható, hogy a növényvédelmi dokumentáció alapján elért népgazdasági megtakarítások összege eléri az évi 14 millió forintot. Emellett a gyakorlatban még nem jelentkező népgazdasági megtakarítás kerekén 49 millió, a devizaforint megtakarítás pedig kb. 25 millió forint.

B.S.